

VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN MERKITYS LAPSEN MIELEN HYVINVOINTIIN

Opas vanhemmille

Koski Susanna
Salmela Jenna

Projektityö
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja AMK

2018

Sosiaali- ja terveysala
Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja AMK

Tekijä	Susanna Koski, Jenna Salmela	2018
Ohjaaja(t)	Tarja Lipponen	
Toimeksiantaja	Oulunkaaren kuntayhtymä	
Työn nimi	Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen mielen hyvinvointiin	
Sivu- ja liitesivumäärä	33 + 33	

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan lapsen ja vanhemman yhdessä tekemistä jo heti syntymästä alkaen. Lapsi kykenee ympäristönsä tutkimiseen, kuten leikkimään ja oppimaan uutta, kun hänellä on riittävä perustava. Tämä heijastuu myöhempiin ihmissuhteisiin ja luo pohjaa hyvän itsetunnon, minäkuuvan ja empatiakyvyn kehittymiselle. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutus sekä heidän väliset kiintymyssuhteet ovat yhteydessä lapsen aivojen kehitykseen. Lapsen myönteiset ja varhaiset vuorovaikutuskokemukset tuottavat monipuolisesti kehittyneet ja terveet aivot. Lapsen ja hänen vanhempansa varhaisen vuorovaikutukseen liittyy kiintymyssuhde, joka on lapsen kognitiivisen, sosiaalisen ja tunne-elämän kehityksen perusta, joka muotoutuu ja vahvistuu arjen touhuissa.

Projektin aikana suunniteltiin varhaista vuorovaikutusta tukeva opas vanhemmille. Opas sisältää tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta, sen merkityksestä lapsen mielen hyvinvointiin, kiintymyssuhteista ja erilaisista varhaisen vuorovaikutuksen keinoista. Oppaassa käydään läpi selkeää ja helposti ymmärrettävää tietoa sekä vinkkejä, jotka auttavat kehittämään hyvää vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Opas tulee Oulunkaaren kuntayhtymän neuvoloiden käyttöön.

Opinnäytetyön tavoitteena oli työssä tuotetun oppaan kautta viedä tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä käytäntöön vanhemmille. Projektissa ei ole tuotettu uutta tietoa vaan muodostettu opas jo olemassa olevasta tiedosta, jota on tutkittu läpi elämän.

Avainsanat Varhainen vuorovaikutus, psyykkinen kehitys, kiintymyssuhde

School of Social Services, Health
and Sports
Degree Programme in Nursing
Bachelor of Health Care

Author	Susanna Koski, Jenna Salmela	2018
Supervisor	Tarja Lipponen	
Commissioned by	Oulunkaaren kuntayhtymä	
Subject of thesis	The significance of early interaction to a child's mental well-being	
Number of pages	33 + 33	

Early interaction means that the parent and child do things together starting from the child's birth. When a child has adequate basic security it is capable of exploring its surroundings, learn new things and play. This is reflected in human relationships later in life and creates a foundation for the development of good self-esteem, self-image and capacity for empathy. Interaction between a child and parent as well as their attachment relationships are connected with the development of the child's brain. The child's positive early interaction experiences produce a diversely developed and healthy brain. The early interaction between a parent and child is related to an attachment relationship that is the foundation for a child's cognitive, social and emotional life that evolves and strengthens during everyday activities.

During this project, a guide supporting early interaction was produced for parents. The guide contains information about early interaction, its significance to a child's mental wellbeing, attachment relationships, and different ways of early interaction. The guide provides clear and easy to understand information and tips that help to develop good interaction between a parent and child. The guide will be used by the maternity clinics of Oulunkaari.

The purpose of this study compiled while working was to provide parents with information about early interaction and its significance. No new information was produced in this project; all information was compiled from existing sources that have been studied throughout life.

Key words Early interaction, psychological development, attachment relationship

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS.....	9
2.1 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen	10
2.2 Varhaisen vuorovaikutuksen ohjaus	11
2.3 Varhainen vuorovaikutus mielen rakentumisen perustana.....	12
3 KIINTYMYSSUHDEMALLIT	15
3.1 Turvallinen kiintymyssuhde.....	16
3.2 Turvaton ja välttelevä kiintymyssuhde	17
3.3 Turvaton ja ristiriitainen kiintymyssuhde	18
3.4 Jäsentymätön eli kaottinen kiintymyssuhde.....	19
4 PROJEKTIN TOTEUTUS	21
4.1 Projektin tarkoitus ja tavoitteet.....	21
4.2 Projektin rajaus, organisointi ja ohjaus	22
4.3 Projektin toteuttamisen ja työskentelyn kuvaus	23
4.4 Projektin dokumentointi ja tiedottaminen	24
4.5 Projektin eettiset näkökulmat ja luotettavuus.....	24
5 PROJEKTIN ARVIOINTI.....	26
6 POHDINTA	28
LÄHTEET.....	30
LIITTEET	33

ALKUSANAT

Haluamme kiittää Oulunkaaren kuntayhtymää sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilan vanhempia, jotka ovat osaltaan olleet mukana suunnittelemassa tuottamaamme opasta. Haluamme myös kiittää ystäviämme Katariina Kovalaista ja Janne Varriota, että saimme kuvata ja käyttää heidän perheen valokuvia oppaassa. Kiitämme myös ohjaavaa opettajaamme Tarja Lipposta.

5.3.2018

Susanna Koski & Jenna Salmela

1 JOHDANTO

Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys on lapselle elintärkeää. Viime vuosina saadut tutkimukset osoittavat, että lapsen ja vanhempien vuorovaikutus sekä heidän väliset kiintymyssuhteet ovat yhteydessä lapsen aivojen kehitykseen. Lapsen myönteiset varhaiset vuorovaikutuskokemukset tuottavat monipuolisesti kehittyneet ja terveet aivot. Ongelmat varhaisessa vuorovaikutuksessa ja kiintymyssuhteissa vaikuttavat epäsuotuisasti aivojen kehitykseen. Nämä vaikuttavat tulevaisuudessa lapsen sosiaalisiin ja tunne-elämän ongelmiin. (Jouhki & Markkanen 2007, 7—8.)

Lapsen kehityksen turvaamisen kannalta keskeistä on lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutus suhteen vaaliminen, tukeminen ja hoitaminen. On helpompaa, edullisempaa ja inhimillisempää ennalta ehkäistä vaikeuksia, kuin hoitaa lasten ja aikuisten, jo olemassa olevia psyykkisiä häiriöitä. Ongelmien ehkäisy ja mahdollisimman varhaisten hoidollisten interventioiden avulla voidaan turvata lapsen psyykkistä selviämistä. (Jouhki & Markkanen 2007, 24—25.)

Opinnäytetyö toteutetaan tuotekehitysprojektina ja sen tarkoituksena on suunnitella ja tuottaa varhaista vuorovaikutusta tukeva opas 0-3 -vuotiaiden lasten vanhemmille. Opinnäytetyön tavoitteena on oppaan kautta lisätä vanhempien tietoisuutta varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä lapsen mielen hyvinvointiin sekä auttaa lisäämään ja kehittämään hyvää vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välille.

Lapsi kykenee ympäristönsä tutkimiseen kuten leikkimään ja oppimaan uutta, kun hänellä on riittävä perusturva. Lapsi oppii pyytämään ja ottamaan vastaan hoivaa ja tukea silloin kun hän sitä tarvitsee. Jos lapsen tarpeet laiminlyödään jatkuvasti tai niihin vastataan hyvin epäjohdonmukaisesti, lapsen on vaikea oppia luottamaan itseensä tai elämään. Hän oppii myös hakemaan ja vastaanottamaan hoivaa ja tukea silloin, kun hän sitä tarvitsee. Hyvän varhaisen vuorovaikutuksen tunnusmerkkejä on se, että vanhempi on riittävän herkkä lapsensa viesteille, tulkitsee niitä pääsääntöisesti oikein ja vastaa niihin johdonmukaisesti. Lapselle rakentuu mielikuva: minä olen hyvä, minun tarpeeni ovat tärkeitä, minusta on iloa, maailma on hyvä, turvallinen ja mielenkiintoinen paikka. Vau-

vaa hoivatessaan vanhempi välittää katseellaan, kosketuksellaan ja äänenpainoillaan: sinä olet erityinen, ihana ja rakastettu. Varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen ja vanhemman välille syntyy kiintymyssuhde, joka muotoutuu ja vahvistuu yhteisissä arjen touhuissa. Suotuisassa tilanteessa kiintymyssuhde muodostuu turvalliseksi ja lapsi kokee, että vanhempi on hänen saatavillaan, auttaa ja lohduttaa tarvittaessa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2018.) Jos kehitys jo varhaislapsuudessa lähtee vinoon tai lähtee hataralle pohjalle on siitä koituvia seurauksia vaikea korjata myöhemmin. (Rusanen 2011, 16.) Äidin aito osallisuus ja sitoutuneisuus vauvan kanssa olemiseen on vauvan oman olemassaolon tunnistamisen perusta. Huomatuksi tuleminen on minuuden kokemuksen peruskivi. Suurin osa varhaisen vuorovaikutuksen tutkijoista pitävät äidin sensitiivisyyttä vauvan sosiaalisen käyttäytymisen ja kaikin puolisen kehityksen, sekä hyvän äidin ja vauvan välisen suhteen perustana. (Kivijärvi 2003, 252—253.)

Projektin tarkoituksena oli suunnitella ja tuottaa varhaista vuorovaikutusta tukeva opas vanhemmille (LIITE 3). Opas sisältää tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta, sen merkityksestä lapsen mielen hyvinvointiin, kiintymyssuhteista ja erilaisista varhaisen vuorovaikutuksen keinoista. Oppaassa käydään läpi selkeää ja helposti ymmärrettävää tietoa sekä vinkkejä, jotka auttavat kehittämään hyvää vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Projektityön tavoitteena oli työssä tuotetun oppaan kautta viedä tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä käytäntöön vanhemmille. Antaa vanhemmille tietoa ja vinkkejä varhaisesta vuorovaikutuksesta, sen keinoista sekä siitä miten he voivat lisätä tai kehittää varhaista vuorovaikutusta 0-3 vuotiaan lapsensa kanssa. Projektissa ei ole tuotettu uutta tietoa vaan muodostettu opas jo olemassa olevasta tiedosta, jota on tutkittu läpi elämän.

Projektin tekijät suuntautuvat psykiatrisiksi sairaanhoitajiksi ja aihe valittiin oman kiinnostuksen perusteella. Tuotettu opas sisältää tärkeää tietoa, jota tekijät voivat hyödyntää tulevaisuudessa myös omassa työssään. Projektityön työstäminen sekä oppaan tuottaminen olivat myös kiinnostuksen kohteina aiheen valinnan aikana. Projektin toteuttaminen sekä onnistuneen oppaan tuottaminen kuvastavat hyvin tekijöiden ammatillista kasvua ja kehittymistä sairaanhoitajiksi, koska projektin aikana tutkittiin useita varhaiseen vuorovaikutukseen sekä kiintymyssuhteisiin liittyvää tutkimusaineistoa ja kirjallisuutta, jonka jälkeen näistä

koottiin selkeä ja helppolukuinen opas vanhemmille. Opas tulee Oulunkaaren kuntayhtymän neuvoloiden käyttöön ja on hyvä apuväline myös terveydenhoitajien työn tueksi.

2 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan kaikkea lapsen ja vanhempien yhdessä olemista, kokemista ja tekemistä ensivuosina. Kun lapselle muodostuu varhaisissa vuorovaikutussuhteissa perusturvallisuuden ja luottamuksen kokemus, se heijastuu myöhempiin ihmissuhteisiin ja luo pohjaa hyvän itsetunnon, minäkuvan ja empatiakyvyn kehittymiselle. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018.) Vauvan kanssa eläminen on jatkuvaa vuorovaikutusta. Kun vauvaa hoitaa, ihailee, tutkii ja rakastaa rakentuu vauvan ja vanhemman välille hyvä suhde. Vauvan kehitykseen vaikutetaan ratkaisevalla tavalla, kun hänelle tarjotaan hyvää oloa. Siksi hyvät vuorovaikutushetket ovat vauvalle elintärkeitä. (Salo & Tuomi 2008, 10.) Hyvä vuorovaikutus syntyy, kun vanhempi ymmärtää vauvan ilmaisemat tunteet ja reagoi niihin. Vuorovaikutusta rakennetaan päivittäisissä arjen tilanteissa: hyvässä suhteessa vauva kokee, että häntä rakastetaan, ihailaan ja arvostetaan. Vauvan ja vanhemman välinen vuorovaikutussuhde rakentuu ensimmäisen vuoden aikana pitkälti sanattomaan yhdessä oloon. Vauva ymmärtää hellän kosketuksen, kiinnostuneen katseen ja innostuneen rytmisen äänen. Kun vauvan viesteihin vastataan, hän kokee tulevansa rakastetuksi ja ymmärretyksi. (Salo & Tuomi 2008, 9.)

Yhdysvaltalaisen psykologin ja psykoanalyytikon Daniel N. Sternin (1934-2012) mukaan lapsen sisäinen kokemus muodostuu neljässä vaiheessa elämän ensimmäisen puolentoista vuoden aikana. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen psyykkiselle kehitykselle painottuu eri tavalla näiden kehitysvaiheiden aikana. Orastavan minuuden ja orastavan ihmissuhteen vaihe kestää syntymästä 2-3 kk:n ikään. Tämän jälkeen lapsen sisäinen kokemus laajenee ydinminuuden ja ydinihmissuhteen vaiheeseen. 6-9 kk:n iässä muotoutuu subjektiivisen minuuden ja intersubjektiivisen ihmissuhteen kokeminen, minkä jälkeen seuraa verbaalisen minuuden ja ihmissuhteen vaihe. (Tamminen 1990, 3.) Turvaa ja jatkuvuutta tarjoava varhainen äitikokemus on perusta lapsen vahvalle ja kestäväälle käsitykselle omasta itsestään. Lapsi samaistuu vanhempansa ominaisuuksiin, jotka hän sitten sisäistää osaksi oman mielensä rakenteita. Lapsen kehityksen varhaisissa vaiheissa vauva on täydellisen riippuvainen häntä hoitavasta henkilöstä, mistä johtuen myös mieli kehittyy suhteessa toisiin ihmisiin.

Minuuden syvimät rakenteet syntyvät tarpeiden tyydytyksen ja turhautuneisuuden kokemusten synnyttämistä jännitteistä, joita lapsi oppii säätelemään häntä hoitavien aikuisten avulla. Tässä prosessissa vauva on alusta pitäen vuorovaikutuksessa minuutta tukevan ja hoivaa tarjoavan aikuisen kanssa. Turvaa ja jatkuvuutta tuovat kokemukset vanhemmasta luovat perustan, jolle lapsi voi rakentaa kestäväää käsitystä itsestään. (Salo & Stenius 2015, 26.)

2.1 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen

Lapsen ensimmäisinä elinkuukausina vuorovaikutuksen tärkeän osan muodostavat vastavuoroiset vuoropuhelut, jotka syntyvät pitkälti sen tuloksena, että lapsen tarpeet herkästi aistiva vanhempi jäljittelee lapsen kasvonilmeitä ja ääntelyitä. Niistä kehittyy varsin pian vuorovaikutusketjuja, joissa lapsi alkaa jäljitellä vanhemman toimintaa esimerkiksi vastaamalla ääntelyyn äännelemällä. (Lyytinen, Korhokangas & Lyytinen 1995, 60.) Yhdysvaltalainen kehityspsykologi Mary.D.Ainsworth (1913-1999) on selvittänyt perusteellisimmin äidin ja lapsen vuorovaikutuksen erityispiirteitä ja hoivan laatua. Erilaisia hoivan ominaisuuksia on mahdollista kuvata tiivistetysti vanhemman käyttäytymisen sensitiivisyytenä. Tämä sensitiivisyys ilmenee päivittäisessä vuorovaikutuksessa monin tavoin: suhtautumisessa fyysiseen läheiseen kontaktiin, käyttäytymisessä ruokintatilanteissa, tavassa reagoida lapsen itkuun, kyvyssä tulkita lapsen viestejä sekä käyttäytymisessä ero- ja jälleenkohtaamistilanteissa. (Lyytinen ym. 1995, 60.)

Riittävän hyvä vuorovaikutussuhde lapsen ja vanhempien välillä on nykytiedon valossa erityisen tärkeää. Varhaisen vuorovaikutuksen ollessa puutteellinen on vanhempien tärkeä saada siihen tukea. Hoitajan on hyvä huomata ennalta merkit, jotka pahennuttuaan voivat haavoittaa vuorovaikutussuhdetta. Vuorovaikutussuhteessa ongelmat voivat olla hyvin erilaisia ja tuki, jota vanhemmille annetaan, on yksilöllistä. Tukea voivat antaa terveydenhoitajat neuvolassa, perhe- neuvolat, sairaanhoitajat ja kättilöt jo sairaalassa ollessa tai sosionomit. (Kalland 2002, 20.) Tukiessa vanhempien vuorovaikutustaitoja on tärkeää joustava ja herkkä vanhemmuus, jossa vanhemmat huomioivat lapsen tarpeet ja vastaavat niihin. Esimerkiksi neuvolan vastaanottotilanteessa kiinnitetään huomiota siihen, miten vanhempi reagoi ja lukee vauvan antamia viestejä, kuten itkua, nälkää tai

väsymystä. Lisäksi hoitajan on hyvä seurata ja huomioida vanhemman ja vauvan fyysistä kontaktia, miten vanhempi pitelee vauvaa sylissä ja miten vauva vastaa tähän. On tärkeää huomioida vauvan ja vanhemman välistä katsekontaktia, vanhemman juttelun tasoa vauvalle huomioiden äänenpainot/sävyt. (Kalland 2002, 225—226.)

Nykyisin ajatellaan, että isän ja vauvan kahdenkeskinen suhde kehittyy itsenäisesti, siis äidistä riippumatta. Isällä on omalla tavallaan sävyttynyt suhde lapseensa aivan sen ensimmäisistä elinpäivistä alkaen. Hänellä on käytössään aivan yhtä laaja vuorovaikutuskeinojen kirjo, kuin äidilläkin. Isä hymyilee vauvalle, juttelee sille pehmeällä äänellä ja matkii sen kasvon ilmeitä. Laadullisesti äitiys ja isyys eivät tässä vaiheessa poikkea juurikaan toisistaan. (Sinkkonen 2012, 265.)

2.2 Varhaisen vuorovaikutuksen ohjaus

Ohjauksen tavoitteena on tukea ja käynnistää ihmisen oppimisprosessi (Vänskä, Laitinen, Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011, 23). Ohjauksella voidaan vaikuttaa laajasti ohjattavan valmiuksiin ja kokemuksiin myönteisesti. Tiedon määrä ei ratkaise vaan se, miten ohjattava ymmärtää saamansa tiedon ja kykenee hyödyntämään sitä omassa elämässään. (Eloranta & Virkki 2011, 15.) Ohjauksesta käytetään eri käsitteitä kuten terveysneuvonta, opetus ja tiedon antaminen. Ohjausta voidaan antaa monenlaisissa hoitotyön tilanteissa kuten perusterveydenhuollon vastaanottotilanteissa, sairaalassa osastolla, työpaikalla, koulussa ja kodissa. Ohjaustilanteisiin voi valmistautua etukäteen, mutta usein ne syntyvät suunnittelematta asiakkaan aloitteesta. Ohjauksen tavoitteena on vähentää yhteydenottoja hoitojakson jälkeen, sekä vahvistaa asiakkaan selviytymistä kotona. (Kyngäs, Kääriäinen, Poskiparta, Johansson, Hirvonen & Renfors 2007, 5—6.) Ohjaustilanteet rakentuvat ohjattavan kanssa ja ohjaus sisältää erilaisia elementtejä tilanteesta riippuen. Ohjaustyön elementeillä tarkoitetaan tiedon antamista, neuvontaa, terapiaa, oppimista ja konsultaatiota. (Vänskä ym. 2011, 19.)

Muuttuakseen vanhemman tulee oppia ja saada uusia tapoja havaita vauvan kanssa tulevia tilanteita ja omaksua uusia toimintatapoja ja niihin liittyviä tunteita. Neuvolakäynnin sekä terveystarkastuksen yhteydessä hoitajan tekemistä havainnoista on tärkeä antaa palautetta vanhemmille siitä, miten vanhempi toimii vauvan kanssa. Vanhemmille on hyvä antaa myönteistä palautetta, mutta myös palautetta siitä mihin olisi hyvä kiinnittää huomioita, jotta vuorovaikutussuhde toimisi. Kun vanhempi saa myönteistä palautetta toiminnastaan, se vahvistaa vauvan taitoja ja kehittymistä. Tavoitteena on vahvistaa vuorovaikutuksen hyviä puolia ja auttaa vanhempaa ratkomaan mahdollisia pulmatilanteita. (Kalland 2002, 226.)

Varhaista vuorovaikutusta tukevan haastattelun tavoitteena on edistää lapsen ja vanhempien välisen varhaisen vuorovaikutuksen myönteistä sujumista. Haastattelulomakkeen (LIITE 4) teemojen tehtävänä on auttaa tunnistamaan ja ottamaan puheeksi vanhempaan ja vauvaan liittyviä mielikuvia, huolia ja mahdollisia vaikeuksia sekä kartoittaa tuen tarvetta. Se auttaa myös perheen voimavarojen ja saatavilla olevan tuen kartoittamisessa sekä ratkaisujen etsimisessä. (Puura & Hastrup, 2015.) Tässä opinnäytetyössä on laadittu opas jota terveydenhoitajat voivat käyttää apuna työssään tukiessaan ja ohjatesaan vanhempien ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta. Laaditun oppaan avulla lisätään vanhempien ymmärrystä varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä lapsen terveelle kasvuille ja kehitykselle. Oppaan sisältämät varhaisen vuorovaikutuksen keinot auttavat vanhempia ymmärtämään miten ollaan vauvan kanssa vuorovaikutuksessa sekä miksi niin tehdään.

2.3 Varhainen vuorovaikutus mielen rakentumisen perustana

Vauvan psyykinen kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa. Vauva pyrkii jo sikiövaiheessa suhteessa olemiseen ympäristönsä kanssa. Vauva oppii ja muistaa asioita jo kaksi kuukautta ennen syntymäänsä. Hän kykenee tuntemaan äitinsä kosketuksen ja reagoimaan siihen omalla vastakosketuksellaan. Äidin tunnekokemukset välittyvät sikiölle, ja tunnetilat voivat yhdistyä kuulo ärsykkeisiin, kuten äidin laulamaan lauluun. Jo muutamien elintuntien jälkeen vauva kykenee jäljittelemään hänelle esitettyjä kasvoniilmeitä, esimerkiksi kurtistamaan kulmiaan tai työntämällä kieltään mallin mukaan ulos. Havainto-

jen rekisteröintikyvystä huolimatta vauva tarvitsee vanhempiensa avustusta, jotta nämä verrattaen jäsentymättömät kokemukset voisivat vähitellen prosessoitua ymmärrettävään muotoon. (Salo & Stenius 2015, 26—27.)

Vauva tarvitsee vanhemmat, jotka eläytyvät lapsen kokemukseen ja vastaavat hänen emotionaalisiin tarpeisiinsa. Vanhempi peilaa lapsen tunnetilaa omilla kasvonilmeillään, kehonkielellään ja sanallisilla ilmaisuillaan, jotka lapsi sitten omaksuu tunnetilakseen. Lapsi löytää itsensä vanhemman häneen kohdistavista tunnepitoisista ilmaisuista. Näin vanhempi toimii lapselleen eräänlaisena psyykkisenä kehityksenä, jota vasten kokemukset voivat hahmottaa lapsen kannalta ymmärrettävään muotoon. Kehitystä tukeva vanhemmuus on ennen kaikkea sensitiivistä ja luotettavaa vastaamista vauvan tarpeisiin. Niin kauan kuin vauvalla ei ole käsitteellistä kieltä, hänen kehonsa on hänen kielensä. Esimerkiksi lelun laittaminen suuhun on vauvan kieltä johon aikuinen vastaa antamalla omalla toiminnallaan sille merkityksen. Vanhemman kyky vastata toimillaan siihen mihin vauva eleillään viittaa, on vauvan fyysisen ja psyykkisen elossa säilymisen edellytys. Lapsen mielen kehitys ei hänen synnynnäisistä valmiuksistaan huolimatta tapahdu itsekseen, vaan hän tarvitsee jatkuvaa, turvallista ja tunnepitoista vuorovaikutusta aikuisen kanssa. Huolta pitävä vanhempi auttaa lasta ymmärtämään kehollisia tuntemuksiaan ja psyykkisiä kokemuksiaan sekä niiden merkitystä. Peilaavalla palautteella on suuri merkitys lapsen minäkuvan ja suhteessa olemisen kyvyn kehittymisen kannalta. (Salo & Stenius 2015, 28.)

Omien huolien kuormittaessa mieltä vanhemmilla saattaa olla joskus vaikeuksia jaksaa olla lapselleen tunneperäisesti läsnä, vaikka he olisivat hyvin kiintyneitä lapseensa. Tällöin lapsen tunnetilat eivät välttämättä tule tunnistetuiksi ja huomioituiksi. Mikäli tällainen vaikea tilanne on pysyväluonteinen ja peilaus ei riittävän hyvin kuvaa lapsen sisäistä kokemusta, lapsen minuuden jäsentyminen voi jäädä epäyhtenäiseksi sekä pirstaleiseksi. Lapsen kannalta ongelmallista vanhemman psyykkisessä tavoittamattomuudessa on se, ettei lapsella ole välttämättä kykyä löytää syytä siihen tai lapsen tulkinta on kehityksellisistä rajoitteista johtuen pelkästään häneen itseensä liittyvä, kuten kokemus omasta huonoudesta ja kelpaamattomuudesta. (Salo & Stenius 2015, 28.)

Vauvalla on tarve kiinnittyä toiseen ihmiseen heti syntymästään. Vauvan joutuessaan olemaan itsensä varassa, hän hakee erilaisia kiinnekohtia, joihin tarttua. Äidin kasvot, rakastava katse, ääni, imettävä rinta tuoksuineen ja pitelevä syli kiinnittävät ja koostavat vauvaa parhaiten. Ne tarjoavat vauvalle voimakkaita aistillisia ja esteettisiä elämyksiä, jotka valpastuttavat vauvan kohdun ulkopuoliseen vuorovaikutukseen. Niiden puuttuessa vastasyntynyt pyrkii takertumaan esimerkiksi näköaistinsa kautta erilaisiin ulkoisiin kiinnekohtiin. Kaikki, mikä erottuu taustastaan äänen, koon tai värin perusteella soveltuu vauvalle kiinnekohtaksi. (Schulman 2002, 31.)

3 KIINTYMYSSUHDEMALLIT

Kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen ja vanhemman välistä tunnesuhdetta, joka syntyy ensimmäisten elinvuosien aikana. Perusta luodaan vauvavuotena, ja suhde kehittyy vähitellen arkisissa tilanteissa. (Ritmala, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2010, 157—158.) Kiintymyssuhdeteoriassa perehdytään erilaisiin vuorovaikutusmalleihin vanhemman ja vauvan välillä ja tarkastellaan, miten nämä vuorovaikutusmallit vaikuttavat lapsen myöhempään kehittymiseen. Tämä sisältää myös persoonallisuuden kehitysteoriaa, koska siinä käsitellään lapsen minäkuvan muovautumista suhteessa hoitavaan aikuiseen. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsella on biologinen tarve muodostaa kiintymyssuhde. Vauva tarvitsee tätä suhdetta hoitavaan aikuiseen, jotta hän voi selvitä elämästään. Vauva ei kykene hoitamaan itseään fyysisesti tai psyykkisesti; hän tarvitsee muun muassa ruokaa, puhtaita vaatteita, hoivaa ja virikkeitä. Ensimmäisen vuoden aikana vauva harjoittelee perustunteiden (ilo, suru, pelko, suuttumus ja hämmennys) tunnistamista ja ilmaisemista. Aikuisen reaktiot vaikuttavat siihen, miten hän alkaa työstää perustunteita ja sallia niitä itselleen. (Ritmala ym. 2010, 156—158.)

Vanhempi, joka reagoi johdonmukaisesti ja sensitiivisesti lapsen viesteihin, auttaa lasta vähitellen tunnistamaan omia tarpeitaan ja tunnetilojaan. Samalla lapselle välittyy kokemus siitä, että on hyväksyttävää viestittää tunteistaan ja kokemuksistaan toisille ihmisille ja että se johtaa myönteiseen lopputulokseen. Näillä kokemuksilla on tärkeä merkitys lapsen emotionaalisen itsesäätelyn ja myönteisen itsetunnon rakentumisen kannalta. (Lyytinen, Korhokangas & Lyytinen 1995, 61.) Kirjallisuudessa erotellaan nykyisin neljä erilaista kiintymyssuhdemallia. Näitä ovat turvallinen kiintymyssuhde, turvaton ja välttelevä kiintymyssuhde, turvaton ja ristiriitainen kiintymyssuhde sekä jäsentymätön kiintymyssuhde. (Ritmala ym. 2010, 156.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi voi vahingoittua, mikäli kiintymys lapselle emotionaalisesti tärkeimpiin ihmisiin häiriintyy vakavasti. Usein oletetaan, että vahingoittuminen voi tapahtua ainoastaan epävakaassa kodissa. Näin voi kuitenkin käydä missä tahansa ympäristössä, myös esimerkiksi turvallisena pide-

tyssä päivähoitossa, koska jo pelkästään eroon joutuminen tärkeimmistä ihmisistä luo sille otollisen maaperän. (Rusanen 2011, 17.) Keskeisenä ajatuksena kiintymyssuhdeteoriassa on se, että kiintymyssuhteet voivat kehittyä joko turvallisiksi ja turvattomiksi varhaislapsuuden aikana ja, että tällä kiintymyssuhteen laadulla on merkittävä vaikutus sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Tähän yhteyteen on päädytty myös lukuisissa brittipsykiatrin John Bowlbyn (1907-1990) jälkeisissä tutkimuksissa. (Rusanen 2011, 57.) Muistiin rakentuneet vuorovaikutusmielikuvat kiintymyskohteista varmistavat vauvan turvallisuudentunteen myös silloin, kun vanhempi ei ole välittömästi läsnä. Kun vanhempi poistuu, vauvan mielessä aktivoituu muistikuva hoivaavasta aikuisesta, ja se tekee hänen olonsa turvalliseksi. Tunne ei kuitenkaan kestä kovin pitkään, ja jos vanhempi on poissa liian kauan, vauva muuttuu levottomaksi. Tällöin vauva ilmaisee kiintymyskäyttäytymisellä, kuten itkulla tai katseella, tarvettaan saada vanhemman hoivaa. Vauvaiässä muodostuneet kiintymyssuhdemallit vaikuttavat myös vauvan myöhempään kehitykseen. Koska vanhempien kyvyissä tulkita vauvansa sanatonta viestintää on eroja, myös kiintymyssuhdemallit muodostuvat erilaisiksi. (Anttila, Eronen, Kallio, Kanninen, Kauppinen, Paavilainen & Salo 2005, 62—63.)

3.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi oppii, että hänen tarpeisiinsa vastataan. Hän kokee itsensä rakastetuksi ja luottaa siihen, että aikuinen on tarpeen mukaan mukana, niin fyysisesti kuin emotionaalisestikin. Kun lapsi kokee, että hän on turvassa, oppii hän viestimään tarpeistaan ja tunteistaan. Tällöin hän olettaa, että kasvattaja osaa reagoida niihin johdonmukaisesti ja asianmukaisella tavalla. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi olettaa, että tarpeita ja tunteita kannattaa tuoda esille koska niitä ymmärretään. (Ritmala ym. 2010, 158—159.)

Turvallinen kiintymyssuhde edistää lapsen oppimiskykyä, tunne-elämän laaja-alaisuutta ja tasapainoisuutta sekä luo aikuisen mielenterveyden perustan. Turvallisen kiintymyssuhteen kehittyminen vaatii ennen kaikkea kahdenvälistä aikaa, joka toteutuu vaikeimmin isoissa ryhmissä. Yksi perusasia minuuden suotuisan kehittymisen kannalta on, etteivät lapsen elämässä olevat ihmiset vaih-

tuisi liian paljon, vaan lapsi saisi kasvaa niiden ihmisten parissa, jotka ottavat hänestä vastuun syntymän jälkeen. Lapsi tarvitsee emotionaalisesti tärkeää henkilöä erityisesti kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana. (Rusanen 2011, 20—21.) Turvallisesti kiintyneet lapset ovat ihmissuhteissaan kokeneet, että omien sisäisten kokemusten ilmaiseminen esimerkiksi itkulla johtaa hoivan saamiseen. He ovat oppineet luottamaan turvan saamiseen, eikä heidän tarvitse olla koko ajan varuillaan. Lapsen turvaa tuottavat vuorovaikutusmielikuvat säilyvät aktiivisina pitkään eikä kiintymys käyttäytyminen aktivoitu kuin todella tarvittaessa, esimerkiksi täysin vieraan ihmisen lähestyessä liian yllättäen. Turvallisesti kiintyneillä lapsilla onkin paljon voimia ja mielenkiintoa tutkia ympäristöä itsenäisesti ja kehittää taitojaan. (Anttila ym. 2005, 63.)

Sensitiivisyyttä pidetään avaintekijänä turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle. Vanhemman sensitiivisyys on kykyä reagoida lapsen viesteihin riittävän nopeasti, johdonmukaisesti ja osuvasti. Se vaatii vanhemmalta kykyä vastaanottaa ja säädellä tunteita sekä kykyä heijastaa lapselle tämän oma tunnetila ja kokemus oikealla tavalla takaisin. Sensitiivisyys edellyttää myös kykyä empatiaan eli pyrkimykseen toisen tunteiden jakamiseen ja toisen näkökulmaan asetumiseen. Yksinkertaisesti asian voi ilmaista niin, että vanhemman empatia- ja reflektiokyky vaikuttavat hänen sensitiivisyyskykyynsä ja tämä taas vaikuttaa kiintymyssuhteen syntymiseen ja sen laatuun. (Kalland 2014, 30—33.)

3.2 Turvaton ja välttelevä kiintymyssuhde

Turvattomassa ja välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi oppii välttelemään tunteiden ja tarpeiden näyttämistä, koska hän kokee, ettei aikuinen ole saatavilla tai hän ei osaa reagoida lapsen tunteisiin. Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi oppii kieltämään itseltään tarpeidensa ja tunteidensa osoittamisen hän saattaa hakemalla aikuisen hyväksyntää olemalla kiltti ja hymyilevä tai pysymällä mahdollisimman paljon pois aikuisen silmistä. Joillakin lapsilla negatiiviset tunteet kasaantuvat niin, että he saattavat välillä uhmata tai raivota uhmakkaasti. (Ritmala ym. 2010, 159.)

Välttelevästi kiintyneet lapset ovat oppineet, että pahan olon tunteiden ilmaisu voi johtaa vanhemman vetäytymiseen. Niinpä he läheisissä ihmissuhteissaan pyrkivät välttämään omien todellisten tunteidensa ilmaisemista. Sen sijaan he pyrkivät esittämään sellaisia myönteisiä tunteita, joihin vanhempi selvästi reagoi antamalla huomiota. Tämä omien tunteiden peittäminen ja vanhemman tunnetilan valpas havainnointi vievät paljon vauvan voimia. Välttelevästi kiintynyt lapsi oppii seuraamaan ympäristöään taitavasti ja hänen kiintymyssuhdemallinsa aktivoituvat herkästi vanhemman tunnetilojen mukaan. Vaikka hän oppiikin uusia taitoja yrittäessään miellyttää vanhempansa, todellinen ilo opituista asioista voi jäädä vähäiseksi. Vanhemman kanssa touhukkaasti helistintään heiluttava vauva voikin yksin ollessaan olla passiivinen ja iloton. (Anttila ym. 2005, 63—64.)

Välttelevästi turvaton lapsi pitää etäisyyttä vanhempiinsa. Etäisyys voi olla tunneperäistä, fyysistä tai molempia. Hän ei kykene turvautumaan vanhempiinsa edes stressitilanteissa. Lapsi tekee vähän aloitteita suhteessa vanhempiinsa; myös vanhempien taholta tulleisiin aloitteisiin vastaaminen on vaikeaa. Vanhempien välinpitämättömyyden vuoksi näiden lasten sisäisiä malleja sävyttää hylkääminen ja sen johtopäätöksenä selviytyminen yksin. Lapset eivät ole saaneet aloitteisiinsa ja avunpyyntöihinsä riittävästi aikuisten apua. Konfliktitilanteissa nämä lapset suosivat passiivisuutta. Vihan ja surun he kätkevät sisälleen. (Rusanen 2011, 66.)

3.3 Turvaton ja ristiriitainen kiintymyssuhde

Turvattomassa ja ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsi kokee toistuvasti, että häntä hoitava aikuinen on epäjohdonmukainen reaktioissaan. Kun lapsi esimerkiksi itkee, aikuinen saattaa yrittää torua, lahjoa tai ohittaa lapsen itkun. Välillä hän saattaa halailla ja silitellä lasta kovastikin, vaikkei hänellä ole siihen erityistä tarvetta. Jos vanhempi ei ole johdonmukainen lapsen on vaikea muodostaa kuvaa siitä, millainen hänen pitäisi olla suhteessa toiseen. Lapsi yrittää saada tarpeensa kuulluksi korostamalla tunteitaan esimerkiksi esittämällä aikuiselle liiallisen positiivisuuden tunteita tai huutamalla niin kauan, että aikuinen reagoi. Lapsi olettaa, että hänen on reagoitava voimakkaasti, jotta hän saisi aikuiseltaan haluamansa. (Ritmala ym. 2010, 159.)

Ristiriitaisesti kiintyneiden lasten vanhemmat ovat olleet hoivatessaan epäjohtomukaisia. Joskus lapsen pahan olon tunteiden ilmaisu on johtanut hoivan tarjoamiseen, joskus ei. Ristiriitaisesti kiintyneet lapset pyrkivätkin käyttäytymisellään viestimään tunteitaan voimakkaasti, jotta varmasti tulisivat huomioduksi. Heidän käyttäytymisensä on toisaalta hyvin takertuvaa, toisaalta hyvin kiukuista vanhempia kohtaan. Ristiriitaisesti kiintyneiden lasten tunteidensäätelykyky on heikko. Heidän tietojen ja taitojensa kehitys jää puutteelliseksi, koska he eivät pysty pitkään yksin keskittymään ympäristön tutkimiseen. Jos lapsen hoito on hyvin epäsäännöllistä tai riittämätöntä, lapselle ei kenties lainkaan rakennu mielensisäistä käyttäytymisestä ohjaavaa kiintymysmallia. Tällaisten lasten käyttäytyminen on hyvin epäyhtenäistä. He vuoroin itkevät hillittömästi, vuoroin jähmettyvät aloilleen. Vaikeimmissa tapauksissa riittämätön hoiva voi johtaa jopa psyykkisen kehityksen pysähtymiseen. (Anttila ym. 2005, 64.)

Ristiriitaisesti turvaton lapsi voi osoittaa vanhempiaan kohtaan vastarintaa tai suurta passiivisuutta. Koska nämä lapset saavat vain satunnaisesti vanhempiensa huomion, ovat he joutuneet kehittämään yliaktiiviset ja äärimmäiset kommunikointistrategiat hätätilanteissa. (Rusanen 2011, 67.) Nämä lapset ovat oppineet sen, että vanhempien huomion voi saada ainoastaan konfliktien avulla. Tämä näkyy ylenpalttisena tunteiden liioitteluna, esimerkiksi surullisuutta tai vihaisuutta liioitellaan. Vanhempi saattaa reagoida vain voimakkaisiin viesteihin, jolloin lapsi oppii, että ainoa tapa vaikuttaa aikuiseen on tilanteeseen nähden ylidramaattinen komentaminen, vaatiminen, itkeminen, valittaminen ja huutaminen. Kun ristiriitaisesti kiintynyt lapsi saa lopulta kalastettua aikuisen huomion, lapsen käyttäytyminen muuttuu ambivalentiksi, toisin sanoen lapsi voi ensin taikertua aikuiseen ja seuraavassa hetkessä hän voi vastustella läheisyyttä. (Rusanen 2011, 68.)

3.4 Jäsentymätön eli kaoottinen kiintymyssuhde

Jäsentymättömällä kiintymyssuhteella tarkoitetaan tilannetta, jossa vauva joutuu kasvamaan ilman minkäänlaista todellista huolenpitoa. Kun vanhemmat eivät pysty omien ongelmiansa takia huolehtimaan lapsen perustarpeista jää lapsi heitteille niin psyykkisesti kuin fyysisestikin. Tällainen kiintymyssuhde on erityi-

nen riskitekijä lapsen kehitykselle ja lapselle maailma on hyvin arvaamaton ja pelottava. Lapselle ei synny oletusmallia siitä, miten aikuisen kanssa pitäisi kommunikoida. Miten tahansa hän kommunikoikin, kukaan ei kuule eikä ymmärrä häntä. (Ritmala. ym. 2010, 160.)

Jäsentymättömästi turvattomalla lapsella ei ole mitään johdonmukaista strategiaa. Hän voi olla hyvin pelokas ja hämmentynyt vanhempiensa edessä, koska on saanut kokea vanhempiensa suurta vihamielisyyttä tai vetäytyvyyttä. Jäsentymättömyys voi näkyä joko mielen tasolla tai käyttäytymisessä. Jäsentymätön kiintymys kehittyy sellaisissa oloissa, joissa kiintymyksen kohde on samaan aikaan pelottava ja turvallinen. Aikuinen ei kykene vähentämään lapsen pelkoa, koska hän on itse pelon lähde. Jäsentymättömien lasten emotionaalinen häiriö on suuri, koska nämä eivät ole kyenneet kehittämään lapsuuden hoivan aikana riittäviä strategioita pelkojensa ja turvattomuutensa hallitsemiseksi. Näillä lapsilla on riski kehittää käyttäytymisen ongelmia. (Rusanen 2011, 68—69.)

Aikuinen jonka pitäisi olla lapselle turvan lähde, onkin ajoittain vaarallinen. Stressitilanteissa lapsi on mahdottoman tehtävän edessä: hän tarvitsisi äitiä, mutta pelkää mennä hänen lähelle. Kun lähestymis- ja välttämisyrittämiset ovat yhtä voimakkaita, lapsi ylikuormittuu ja jähmettyy pystymättä tekemättä mitään. Lapsi ei tiedä, lähestyäkö äitiä vai pysyäkö kaukana hänestä, ja tämä sisäinen taistelu näkyy vastakkaisten käyttäytymistapojen vuorotteluna tai samanaikaisuutena. Jäsentymättömän kiintymyssuhteen aiheuttamia vaikutuksia kehittyväle keskushermostolle tutkitaan eripuolilla maailmaa, tämä kiintymyssuhdemalli kiinnostaa kehityksen psykopatologian tutkijoita kaikkein eniten, koska sillä on kiistattomat yhteydet mielenterveyden ongelmiin. (Sinkkonen 2001, 59—60.)

4 PROJEKTIN TOTEUTUS

Projekti on työ, joka tehdään määritellyn kertaluontoisen tuloksen aikaansaamiseksi. (Pelin 2011, 31.) Projektille tyypillisiä piirteitä ovat muun muassa tavoitteellisuus, ainutkertaisuus, muutoksellisuus, alku ja loppu sekä ryhmätyöskentely. Projektilla on selkeät tavoitteet ja kahta samanlaista projektia ei ole, joten se on ainutkertainen. Projektiin kuuluu muutoksellisuus, mikä tarkoittaa sitä, että projektissa voi kokea paljon muutoksia eri vaiheissa. Muutosten laatu ja koko voi vaihdella, projekti ei ole jatkuva prosessi vaan sillä on selkä aloitus ja loppetus. (Ruuska 2001, 10.)

4.1 Projektin tarkoitus ja tavoitteet

Projekti on selkeästi asetettuihin tavoitteisiin pyrkivä, ajallisesti rajattu, kertaluontoinen hanke, jonka toteuttamisesta vastaa tietty ryhmä tai organisaatio. Kaikki projektit ovat sisällöltään, kestoaltaan ja laajuudeltaan erilaisia. Hyvän projektion tunnuspiirteitä ovat selkeät ja realistiset tavoitteet, yhdessä sovitut roolit, tehtävät, vastuut ja pelisäännöt sekä realistinen aikataulu, täsmällinen aloitus ja selkeä lopetus. (Kettunen 2009, 3; Heldman 2011,2.)

Projektin tarkoitus oli suunnitella ja tuottaa varhaista vuorovaikutusta tukeva opas (LIITE 3) vanhemmille. Opas sisältää tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta, sen merkityksestä lapsen mielen hyvinvointiin, kiintymyssuhdeteoriasta ja erilaisista varhaisen vuorovaikutuksen keinoista. Oppaassa käydään läpi selkeää ja helposti ymmärrettävää tietoa sekä vinkkejä, jotka auttavat kehittämään hyvää vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Projektityön tavoitteena on työssä tuotetun oppaan kautta viedä tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä käytäntöön vanhemmille. Antaa vanhemmille tietoa ja vinkkejä varhaisesta vuorovaikutuksesta, sen keinoista sekä siitä miten he voivat lisätä tai kehittää varhaista vuorovaikutusta 0-3 vuotiaan lapsensa kanssa. Projektissa ei tuotettu uutta tietoa vaan muodostettiin opas jo olemassa olevasta tiedosta, jota on tutkittu läpi elämän.

Oppimistavoitteina oli oppia ja saada toteutettua tuotekehitysprojekti, opinnäytetyö sekä tuote. Omia tavoitteita on oppia tekemään yhteistyötä moniammatillisessa projektissa, jonka teemme yhteistyössä Oulunkaaren kuntayhtymän terveydenhoitajien sekä palveluesimiehen kanssa. Projektin aikana oli myös tarkoitus oppia raportoimaan selkeästi ja tietopohjaan perustuen, sekä soveltaa koulussa oppimaamme teoriaa opinnäytetyön laatimisessa.

4.2 Projektin rajaus, organisointi ja ohjaus

Projektin rajaus on tärkeää, koska sillä tavoin voidaan tarkentaa projektin tavoitteita ja sisältöä. Rajausten teko on vaativaa, mutta niiden teko kannattaa, koska se helpottaa projektin läpivientiä, työn määrää ja aikataulussa pysymistä. Projektin organisoinnin suunnitteluun kuuluu nimetä ketkä kuuluvat projekti- ja ohjausryhmään sekä kuka toimii yhteistyökumppanin yhteyshenkilönä. Projektiryhmän tukena toimii asiantuntevampi ohjausryhmä, jolla on valta vaikuttaa projektiin ja joihin projektin aikana projektiryhmän jäsenet voivat turvautua ja pyytää neuvoa. (Lind 2011, 26—28; Kettunen 2009, 111—112.) Projektityöryhmään kuului projektin tekijät Susanna Koski ja Jenna Salmela. Projektipäällikköä ei valittu, koska projektin tekijät olivat projektin aikana tasavertaisia tekijöitä. Vastaanottava organisaatio oli Oulunkaaren kuntayhtymän neuvola. Projektin aikana ohjaavana opettajana sekä asiantuntijana neuvoja antavana toimi Tarja Lipponen Lapin ammattikorkeakoulusta. Projektin tukiryhmänä toimivat opinnäytetyön opponijat.

Ydinaiheena ja päätavoitteena oli antaa tietoa vanhemmille varhaisen vuorovaiikutuksen merkityksestä lapsen mielen hyvinvointiin. Projekti rajattiin kestämään 1-1,5 vuotta. Tässä ajassa tarkoituksena oli saada tuotettua opas valmiiksi niin sanotusti kirjoihin ja kansiin. Keväällä 2018 oli tarkoitus viimeistellä tuottamamme tuote. Työelämä kontaktimme oli Oulunkaaren kuntayhtymässä neuvolapalvelujenesimies Anne Leppälä-Hast, jonka kanssa allekirjoitimme toimeksiantosopimuksen (LIITE 1) tammikuussa 2017. Projektisuunnitelman työstämisen aikana työelämä kontaktimme siirtyi toisiin tehtäviin ja saimme uuden yhdyshenkilön neuvolapalveluesimies Anna Miettusen.

4.3 Projektin toteuttamisen ja työskentelyn kuvaus

Tämä projektityö toteutettiin tuotekehitysprojektina ja se sisälsi projektille tunnusomaisia piirteitä. Lyhyesti projekti voidaan määritellä työksi, joka tehdään määritellyn kertaluontoisen tuloksen aikaansaamiseksi. (Pelin 2011, 31.) Tuotekehitysprojektilla on lopputulos, joka on sarjavalmistukseen soveltuva tuote. Kun tuotekehitysprojekti on päättynyt alkaa kyseisen tuotteen valmistus ja käyttö. Tuotekehitysprojektin erityispiirteitä ovat muun muassa aika arvioiden vaikeus ja luova työtapa. Tuotekehitysprojektin idea syntyy usein suoraan markkinoinnin tarpeista. (Pelin 2011, 33.) Projektityön aihe on itse keksitty ja tarjosimme aiheita työelämään. Mielenkiinto aiheeseen syntyi sairaanhoitaja opintojen aikana mielenterveys- ja päihdetyön harjoittelujaksolla, jonka aikana nousi esille varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen mielen hyvinvointiin. Tiedottaminen on aloitettu yhteydenotolla työelämä kontaktiin. Otettiin yhteyttä Oulunkaaren kuntayhtymän neuvolapalvelujen esimieheen Anne Leppälä-Hastiin, joka kiinnostui aiheesta ja piti aiheita tärkeänä.

Opas (LIITE 3) tuotettiin Oulunkaaren kuntayhtymälle. Tuotimme oppaan neuvolassa asioiville vanhemmille, jossa käydään läpi varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä lapsen mielen hyvinvointiin. Tarkoituksen on antaa tietoa ja keinoja varhaiseen vuorovaikutukseen liittyen. Tuotimme selkeän, helppolukuisen ja värikkään kuvitetun oppaan, jotta sitä on mielekästä lukea. Tuote on A5 kokoinen paperinen opas sekä sähköisessä muodossa Oulunkaaren kuntayhtymän internet sivuilla. Opas sisältää lyhyen ja selkeän johdannon aiheeseen. Oppaassa käydään läpi varhaista vuorovaikutusta ja sen merkitystä lapsen mielen hyvinvointiin, kiintymyssuhde teoriaa, kiintymyssuhdemallia ja erilaisia varhaisen vuorovaikutuksen keinoja. Opas tehtiin selkeään ja helppolukuiseen muotoon. Oppaaseen käytettiin visuaalisia työkaluja apuna, jotta oppaasta saatiin houkutteleva ja mielenkiintoinen. Oppaassa käytetyt kuvat kuvasimme itse. Saimme ystäviltämme Katariina Kovalaiselta ja Janne Varriolta luvan kuvata heitä ja heidän tyttärtään. Allekirjoitimme ottamistamme kuvista käyttöoikeuslomakkeen, josta on kopiot jokaiselle osapuolelle.

Varhaisen vuorovaikutuksen opas annetaan äitiysneuvolakäynnin yhteydessä vanhemmille. Opas löytyy myös sähköisessä muodossa Oulunkaaren kuntayh-

tymän omilta internet sivuilta, josta vanhempien on mahdollista sitä lukea. Varhainen vuorovaikutus on osa lapsen ja vanhemmat välistä kommunikaatiota. Valtakunnallisesti onkin linjattu, että lastenneuvolan yksi tärkeä tarkoitus ja tehtävä on perheen välisen kommunikaation tukeminen ja näin ollen myös varhaisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden tukeminen. Jo odotusaikana neuvoiloissa tehdään odottavalle äidille varhaista vuorovaikutusta tukeva haastattelu (Puura & Hastrup, 2015.) Jokaisen neuvolassa työskentelevän tulisi perehtyä varhaisen vuorovaikutuksen teoriaan. (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena, opas työntekijöille. 85—86.) Projektin onnistuminen testattiin kenttähaastattelun avulla. Oppaan ollessa valmis veimme sen Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilassa käyville vanhemmille ja neuvolan palveluesimiehelle sekä lin neuvolan terveydenhoitajille luettavaksi ja he saivat kertoa meille palautteen tuotteesta.

4.4 Projektin dokumentointi ja tiedottaminen

Projekti pitää dokumentoida koko työskentelyvaiheen ajan ja siinä tulee ilmetä projektin työntekijät, työnjako ja pidetyt kokoukset. Projektissa on tärkeää, että työskentely etenee systemaattisesti ja loogisesti. Projekti tulee nähdä koko työvaiheen ajan kokonaisuutena. (Löow 2002,12,18.) Tiedottaminen projektin edetessä on tärkeää, vaikka mitään merkittävää ei ole tapahtunut. Raportointijärjestelmän tehtävänä on kerätä ja välittää projektia koskevaa tietoa, jonka perusteella projektin etenemistä seurataan. Raportoinnin tehtävänä on tuottaa tietoa projektin tuloksesta ja tehdystä toimenpiteistä. Raportoinnin tulee olla säännöllistä ja tarkkaa. (Ruuska 2008, 218, 225.) Projektin alusta loppuun asti tekijät ovat kirjanneet projektipäiväkirjaan (LIITE 2) projektin tärkeimmät tapahtumat, tapaamiset: ajankohdat, aiheet, osallistujat, sisällön, tulokset ja palautteet. Dokumentointi aloitettiin keräämällä aiheesta kirjallisuutta sekä tutkimuksia. Näiden pohjalta tuote työstettiin.

4.5 Projektin eettiset näkökulmat ja luotettavuus

Projektin luotettavuus ja eettisyys kulkevat käsi kädessä. Projektin ollessa luotettava, tulee huolehtia, että projektin suunnitelma, toteuttaminen ja arviointi ovat yhtä luotettavia. Projektin luotettavuutta korostaa eri kirjalähteisiin ja tutki-

muksiin viittaaminen, luotettava tulosten kirjaaminen ja säilyttäminen. Projektin tekijöillä on suuri merkitys hyvän projektin käytännön toteutuksessa, vilpittömyydessä ja luotettavuudessa. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 127,132—133.) Eettisiä näkökohtia tuotteen tuottamisen aikana täytyi huomioida. Projektissa tuli huomioida se, missä sävyssä opas kirjoitetaan, koska aihe on herkkä ja kohdennettiin vanhemmille. Oppaan kirjallisessa muodossa huomioitiin, että opas tulee molemmille vanhemmille luettavaksi. Isä ja äiti ovat tasa-arvoisia vanhempia eikä isän roolia haluta jättää vain sivulauseeseen. Isyyden tärkeyttä korostettiin myös oppaan valokuvissa.

Asiantuntijoiden mukaan sukupuoli ei mitenkään rajoita eikä edes leimaa vanhemmuutta. Toisin sanoen isä sopii vauvan hoivaajaksi yhtä hyvin kuin äitikin. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että isän rooli laajentuu perinteisestä tausta vaikuttajasta ja mahdollistajasta aktiiviseksi osallistujaksi. Vauvalla on kyky muodostaa alusta alkaen samanaikaisia ihmissuhteita, mutta niistä yksi on ylitse muiden. Äidillä on tavallisesti tähän tehtävään loistavat edellytykset, koska hänen ja vauvan välille on jo odotusaikana muodostunut erikoislaatuinen suhde jota imettäminen myöhemmin vahvistaa. Mikään ei kuitenkaan estä isää vaihtamasta vauvalle vaippoja, kylvettämästä häntä tai leikkimästä hänen kanssaan. Minkään ei tulisi olla esteenä isän ja vauvan laajaan ja monipuoliseen kontaktiin. Isä voi tehdä vauvan kanssa kaikkea muuta paitsi imettää häntä. (Sinkkonen 2012, 11—13.)

5 PROJEKTIN ARVIOINTI

Tämä projektityö toteutettiin tuotekehitysprojektina ja se sisälsi projektille tunnusomaisia piirteitä. Lyhyesti projekti voidaan määritellä työksi, joka tehdään määrittelyn kertaluontoisen tuloksen aikaansaamiseksi. (Pelin 2011, 31). Projektille tyypillisiä piirteitä ovat muun muassa tavoitteellisuus, ainutkertaisuus, muutoksellisuus, alku ja loppu sekä ryhmätyöskentely. Projektilla on selkeät tavoitteet ja kahta samanlaista projektia ei ole, joten se on ainutkertainen. Projektin kuuluu muutoksellisuus, mikä tarkoittaa sitä, että projektissa voi kokea paljon muutoksia eri vaiheissa. Muutosten laatu ja koko voi vaihdella, projekti ei ole jatkuva prosessi vaan sillä on selkeä aloitus ja lopetus. (Ruuska 2001, 10.) Tuotekehitysprojektilla on lopputulos, joka on sarjavalmistukseen soveltuva tuote. Kun tuotekehitysprojekti on päättynyt alkaa kyseisen tuotteen valmistus ja käyttö. Tuotekehitysprojektin erityispiirteitä ovat muun muassa aika arvioiden vaikeus ja luova työtapa. Tuotekehitysprojektin idea syntyy usein suoraan markkinoinnin tarpeista. (Pelin 2011, 33.)

Arviointimenetelmänä käytettiin itsearviointia ja lisäksi lähetettiin Lapin Ammatikorkeakoulun opinnäytetyön toimeksiantajan arviointilomake työelämäyhteyteen täytettäväksi. Näistä koottiin yhteenveto ja arvioitiin projektin onnistumista. Empiirinen interventio tuotoksen arvioinnissa oli kenttähaastattelu. Kenttähaastattelu on empiirisen tutkimuksen menetelmä, joka tarkoittaa luonnollisissa olosuhteissa tehtyä havaintoaineiston keräämistä esimerkiksi tarkkailulla, tai kun tutkimusten kohteena ovat ihmiset, haastatteluilla, vuorovaikutuksella ja kyselyillä. Kenttähaastattelu voidaan toteuttaa haastattelemalla tutkimuksen kannalta tärkeitä ihmisiä tai pyytämällä heitä täyttämään arviointilomake. Vastausten perusteella pyritään tavallisesti kartoittamaan vastaajien mielipiteitä ja asenteita. Mielipidetiedustelun kenttätutkimus voidaan toteuttaa muun muassa järjestämällä tilaisuus, jossa tutkimukseen liittyvät ihmiset saavat kertoa mielipiteitään aiheesta. Näin saadaan kyselyaineistoa, josta voidaan johtaa yleistä mielipidetä tai käyttäytymistapoja koskevia tuloksia. (Peda.net)

Projektin puolivälissä opas lähetettiin sähköpostilla työelämän yhdyshenkilölle Anne Miettuselle ja hän lähetti sen neuvoloiden terveydenhoitajille, jotta saatiin kuulla myös heidän palautteensa. Sähköpostin lähetyslistassa oli 24 terveyden-

hoitajaa ja 2 niistä vastasivat. Palautteiden mukaan tavoitteiden saavuttamisessa oltiin menossa oikeaan suuntaan. ”Mielestäni oli hyvä ja selkeä. Mukavasti oli kuvilla ja loruilla maustettu opas.” ”Minusta tämä oli hyvä. Tärkeää asiaa, olisi voinut olla pidempikin.” Opas oli tässä lähetysvaiheessa vielä keskeneräinen mutta saatiin työelämästä positiivista palautetta ja pystyttiin työstämään opasta eteenpäin. Oppaasta tuli myöhemmin useampi sivuinen, kuin aiemmin oli tarkoitus, koska kuvitus ja selkeys vaativat useamman sivun käytettäväksi.

Projektin loppuvaiheessa opas vietiin vanhemmille luettavaksi ja arvioitavaksi Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvila tapahtumaan. Vanhemmat saivat antaa vapaata palautetta oppaan ulkoasusta, sisällöstä ja sen lukemisesta heränneistä ajatuksista. Palautteet sisällöstä kertovat, että tavoitteessa kirjoittaa opas myönteiseen sekä selkeään sävyyn onnistuttiin ” Mukavan myönteiseen tapaan kirjoitettu” ”Myönteinen sävy läpi oppaan”. ”Ei liian virallinen”. Opasta tehdessä mietittiin, että opas tulee vanhempien käyttöön eikä se saa sisältää raskasta ja vaikeasti ymmärrettävää tietoa aiheesta. Tarkoituksena oli korostaa oppaassa isän roolia eikä jättää isää vain sivulauseeseen, ”Mies ja lapsikuvat kivoja, herätti heti mielenkiinnon”. Palautteen mukaan isänroolia saatiin esille hyvin kuvien avulla. Oppaassa käytettiin tarkoituksella paljon kuvia, loruja sekä väritystä, jotta oppaasta saatiin mielenkiintoinen ja tästä saimmekin kiitosta vanhemmilta saadun palautteen mukaan: ”Lorut tosi kivoja. Pysähtyy ajattelemaan, että lastakin voi keljuttaa”. ”Kiva, kun tekstien välissä loruja niin piti mielenkiinnon yllä koko oppaan ajan”. ”Kuvien kautta selkeytyy mitä varhainen vuorovaikutus on”. Tarkoituksena oli tuottaa vanhemmille selkeä ja mielekäs opas. Palautteet kertovat, että onnistuimme pitämään oppaan helppolukuisena, selkeänä sekä mielenkiintoisena. ”Sopivan lyhyt ja kannustaa hakemaan lisää tietoa aiheesta”. ”Jaksaa lukea loppuun asti, kun yksikertaisesti yksi aihe per sivu”.

Tiimi työskentely, projektipäiväkirjan pito (LIITE 2), tutkimusten tarkastelu, kirjallisuuteen perehtyminen ja oppaan (LIITE 3) laatiminen ovat olleet työmenetelmiä tässä projektissa. Työelämä yhteyden, Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilan vanhempien, Oulunkaaren neuvoloiden terveydenhoitajien sekä ohjaavan opettajan kehittämisideoita otettiin vastaan koko projektin ajan ja opasta muokattiin palautteen mukaisesti.

6 POHDINTA

Projektin aikana tarkoituksena oli suunnitella ja tuottaa varhaista vuorovaikutusta tukeva opas vanhemmille. Tuotettu opas sisältää tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta, sen merkityksestä lapsen mielen hyvinvointiin ja erilaisia varhaisen vuorovaikutuksen keinoja. Opas sisältää selkeää ja helposti ymmärrettävää tietoa sekä vinkkejä, jotka auttavat kehittämään hyvää vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Projektityön tavoitteena oli työssä tuotetun oppaan kautta viedä tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä käytäntöön vanhemmille. Saadun palautteen sekä tehdyn itsearviointin mukaan projektille asetetut tavoitteet saavutettiin. Oppaasta tuli visuaalisesti mielekäs, värikäs sekä helppolukuinen apuväline vanhempien arjen tueksi. Erityisesti isän roolia korostettiin oppaassa kuvien kautta ja tämän vanhemmat kokivat tärkeäksi. Selkeyttä oppaaseen saatiin jakamalla asiakokonaisuudet yhdelle sivulle sekä selkeää fonttia käyttäen.

Projektin käynnistyessä tekijöillä ei ollut aiempaa kokemusta oppaan tuottamisesta ja tuotteen kohderyhmä loi haasteita oppaan sisällön muodostamiseen. Tämän vuoksi opasta muokattiin projektin aikana useasti, jotta oppaan sisältö palvelisi mahdollisimman hyvin kohderyhmää eli vanhempia. Oppaan alkuperäisestä versiosta teoriapainotteinen teksti käännettiin käytännönläheisiksi vinkeiksi arkeen ja kirjoitettiin positiiviseen sävyyn. Projektin työstäminen ja tiimityöskentely onnistuivat tekijöiltä hyvin. Työnjako oli tasapuolinen ja suunnittelussa aikataulussa pysyttiin. Yhteistyö yhdyshenkilömme Mieltusen Annan kanssa sujui hyvin. Yhteyttä pidettiin sähköpostin välityksellä ja hänet pidettiin ajan tasalla koko projektin ajan, oppaan valmistuksesta ja siitä, missä vaiheessa opas on. Projektipäiväkirjasta käy ilmi aikataulutukset projektityön työstämisestä sekä sen aikana olleista tapaamisista yhdyshenkilön kanssa.

Oppimiskokemuksena projektin työstäminen oli laaja. Projekti toi paljon oppia Word-tekstinkäsittelyohjelman käytöstä, tulostusasetusten muokkaamisesta, aikataulun ylläpitämisestä sekä muiden opiskeluun liittyvien töiden yhteensovittamisesta projektin edetessä. Projektin aikana tuotettu opas on hyvä apuväline niin vanhempien arjen tueksi kuin myös neuvoloiden terveydenhoitajien työn

apuvälineeksi. Projektin loppuvaiheessa valmis opas esiteltiin Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilan vanhemmille, mukana oli myös yhdyshenkilö. Tilaisuudessa vanhemmat saivat oppaan luettavaksi, jonka jälkeen he saivat antaa meille vapaata palautetta. Positiivista oli se, että tilaisuuteen pääsi yksi isäkin osallistumaan ja saimme myös häneltä palautteen tuotteesta. Keskustelussa kävi ilmi muutamia kehitysideoita oppaan kuvien suhteen, jotka muutettiin vielä oppaaseen. Vanhemmat pitivät oppaan kuvitusta yhtenä tärkeimmistä tekijöistä mielenkiinnon herättämisessä. Opas on hyväksytty ohjaavan opettajan sekä työelämäyhteyden puolesta ja se on luovutettu Oulunkaaren kuntayhtymän neuvoloiden käyttöön. Yhdyshenkilölle lähetettiin Lapin ammattikorkeakoulun arviointikaavake, jonka hän vielä suullisen palautteen lisäksi meille työstä antoi.

Projektin tekijät suuntautuvat psykiatrisiksi sairaanhoitajiksi ja projektin aikana perehdyttiin syvällisesti varhaisen vuorovaikutuksen merkitykseen ja siihen kuinka ensiarvoisen tärkeä tekijä tämä on lapsen kehityksen kannalta. Toimivalta varhaisella vuorovaikutuksella sekä kiintymyssuhdemalleilla pystytään ennalta ehkäisemään tulevaisuuden mielenterveyden häiriöitä ja tukemaan lasten psyykkistä kasvua ja kehitystä. Kehittämisehdotuksena tuleville opinnäytetyön tekijöille voisi antaa laadittavaksi laadullisen tutkimuksen tai kyselyn neuvoloiden vanhemmille tuotetun oppaan toimivuudesta sekä hyödyllisyydestä käytännössä.

LÄHTEET

Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kanninen, K., Kauppinen, L., Paavilainen, P & Salo, S. 2005. Persoona 2. Kehityspsykologia. Helsinki. Edita Prima Oy.

Eloranta, Tuija & Virkki, Sari 2011. Ohjaus hoitotyössä. Helsinki: Tammi.

Jouhki, T. & Markkanen, R. 2007. Perhosen siivin. Opas vuorovaikutustanssiin. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kalland, M. 2014. Vanhemman mentalisaatiokyky. Julkaisussa Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Tampere: Hämeen kirjapaino.

Kalland, M. & Maliniemi-Piispanen, S. 1999. Vauvan kiikku. Kuvaus kokeilevasta vauvaperhetyöstä. Helsinki: Edita.

Karkkola, T. Lassheikki, M. & Sorri, R. 2014. 0-3 vuotiaan lapsen psyykkisen kehityksen tukeminen. Oulun ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Kettunen, S. 2009. Onnistu projektissa. WSOYpro Oy, Juva.

Kyngäs, Helvi & Kääriäinen, Maria & Poskiparta, Marita & Johansson, Kirsi & Hirvonen, Eila 2007. Ohjaaminen hoitotyössä. 1. painos. Helsinki: WSOY Opimismateriaalit Oy

Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:14. Helsinki 2004.

Lehtonen, J. 2007. Asiantuntemuksen kasvu varhaisen vuorovaikutuksen ja vauvahavainnoinnin maailmassa. Helsingin yliopisto. Pro gradu tutkielma.

Lind, O. 2011. Näin tehdään onnistunut projekti. Ruottukka Oy. Tampere.

Linberg, M., Louheranta, O., Mustonen, K., Salo, O. & Stenius, J. Psykoterapeuttinen hoitosuhde. Tallinna 2015. Kustannus oy Duodecim.

Lyytinen, P., Korhakangas, M., Lyytinen, H., 1995. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo. WSOY.

Lööw, Monica 2002. Onnistunut projekti. Helsinki: WS Bookwell Oy.

Mäntymaa, M. 2006. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus- siihen vaikuttavat tekijät ja sen ennustavuus. Tampereen yliopisto. Väitöskirja.

Niemelä, P. Siltala, P. & Tamminen, T. 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. WS Bookwell Oy. Juva.

Peda.net Verkkoeräjä. 2013. Mikä on projekti? Viitattu 9.11.2016
<http://www.peda.net/veraja/jko/opintokokonaisuudet/pr/luokka/projekti>

Pelin, R. 2011. Projektihallinnan käsikirja. 7. uudistettu painos. Helsinki: Projektijohtaminen Oy Risto Pelin.

Projekti-instituutti. Viitattu 14.3.2017

https://www.projekti-instituutti.fi/materiaalit/projektijohtamisen_sanastoa

Puura, K. & Hastrup, A., 2015. Lastenneuvola käsikirja. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos.

Ritmala, M., Ojanen, T., Siven, T., 2010. Lapsen aika. Helsinki. Sanoma pro.

Rusanen, E., Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. 2011. Porvoo. Brookwell Oy.

Ruuska, Kai 2007. Pidä projekti hallinnassa. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ruuska, Kai 2008. Pidä projekti hallinnassa; suunnittelu, menetelmät ja vuorovaikutus. Helsinki: Gummerus kirjapaino oy.

Salo, S. & Tuomi, K. 2008. Hoivaa ja leiki. Vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Psykologien kustannus oy.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Schulman, M., Vauva havainnointi. Oppia observoimalla. Saarijärvi. Gummerus kirjapaino Oy.

Sinkkonen, J. 2012. Isäksi ensikertaa. Helsinki. WSOY.

Sinkkonen, J. 1995. Lapsen kanssa. Helsinki. WSOY.

Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Helsinki. WSOY.

Suutarla, A. 2001. Vartu vahvaksi. Tutkimus alle kouluikäisten lasten mielenterveyttä edistävästä toiminnoista. Jyväskylän yliopisto. Terveyskasvatuksen pro gradu- tutkielma.

Tamminen, T., 1990. Äidin masennus, imetys ja varhainen vuorovaikutus. Tampere. Tampereen yliopisto. Vammalan kirjapaino oy. Väitöskirja.

Tilastokeskus.fi. Viitattu 15.11.2016.

Valta, A. 2016. Äidin ja vauvan varhaisen vuorovaikutuksen synty ja toteutuminen. Oulun yliopisto. Kasvatustieteen koulutus. Kandidaatintyö.

Virkki, P. & Somermeri, A. 1998. Projektityö. Kehittämisen moottori. Oy Edit Ab. Helsinki.

Virtanen, P. 2000. Projektityö. WS Bookwell Oy. Porvoo.

Vuorovaikutus kuvioita.2009. Vuorovaikutusprosessin tutkimuskeskus. Hansaprint Direct Oy. Vantaa.

Vänskä, Kirsti & Laitinen- Väänänen, Sirpa & Kettunen, Tarja & Mäkelä, Juha
2011. Onnistuuko ohjaus. Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen.
Helsinki: Edita Prima.

LIITTEET

- Liite 1. Toimeksiantosopimus
- Liite 2. Projektipäiväkirja
- Liite 3. Opas: Ole suojana suuri puu, jotta pienellä juuret vahvistuu – opas vanhemmille vuorovaikutuksen merkityksestä
- Liite 4. Lastenneuvola käsikirja- varhaista vuorovaikutusta tukevat haastattelun (VaVu) tulkintaohjeet.

LAPIN AMK

Lapland University of Applied Sciences

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä, joita ei toteuteta ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys) Oulunkaaren Kuntayhtymä, perhepalvelut (neuvola) Yhteystiedot (yhteyshenkilö, puhelin, sähköposti) Anne Leppälä-Huht p. 0503536711 anne.leppala-huht@oulunkaari.com Työn aihe		
Tekijä	Nimi	RISKA SUSANNA, JENNA SALMELA	
	Katuosoite	Postinumero	Postitoimipaikka
	Puhelin	Sähköpostiosoite	
	Suoritettava tutkinto	Ryhmätunnus	
Lapin AMK	Yhteyshenkilön nimi (ohjaaja)	Tehtävänimike	
	Toimipaikka ja osoite		
	Puhelin	Sähköpostiosoite	
Toimeksiantosopimuksen ehdot			
Ohjaus	Ohjaava opettaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja opettaja eivät ole konsulttivastuussa työstä.		
Dokumentointi	Ammattikorkeakoulun opinnäytetyöt ovat julkisia. Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäyteohjeen mukainen kirjallinen esitys, josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon tai julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa. Työ arkistoidaan oppilaitoksella sekä tulostettuna että sähköisessä muodossa.		
Oikeudet	Opinnäytetyön tekijänoikeudet kuuluvat tekijälle. Toimeksiantaja saa rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin opinnäytetyön valmistuttua. Ammattikorkeakoululla on jatkuvasti voimassa oleva oikeus käyttää tuloksia omassa opetus- ja TKI-toiminnassaan. Sopijapuolilla on mahdollisuus sopia muista opinnäytetyön tuloksia koskevista oikeuksista kuitenkin niin, että tämän sopimuskohdan nojalla ammattikorkeakoulun saamat oikeudet säilyvät voimassa.		
Keksinnöt	Jos tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ammattikorkeakoulun tai toimeksiantajan keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyysmallilla.		
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.		
Lisäksi sovitaan			
Salassapito	Ohjaavilla opettajilla ja opinnäytetyön tekijöillä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään toimeksiantajan erillistä salassapitosopimusta.		
	Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) samansisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.		
	Paikka ja päivämäärä	Allekirjoitus	
Toimeksiantaja	Di, 17.1.2017	Anne Leppälä-Huht	
Tekijä	Jenna Salmela Oulunkaaren ja	Susanna Koski	
Lapin AMK	Kam, 13.3.2018	Taru Aaltonen Tarja Leppänen	

Projektipäiväkirja

9/2016 Opinnäytetyön aiheen valitseminen sekä ideapaperin laatiminen. Valitsimme aiheen, joka kiinnosti ja johon molemmat meistä halusivat perehtyä laajemmin. Idea paperi palautettiin opettajalle, joka hyväksyi sen ja pääsimme aloittamaan projektityön suunnitelman laatimista. Mietimme toimeksiantajaa sekä organisaatiota, jolle voisimme myydä ideamme.

Tiedustelujen jälkeen saimme toimeksiantajaksemme Oulunkaaren kuntayhtymän, jonka kanssa aloitimme yhteistyön.

8.10.2016 Suunnittelimme, millaisen tuotteen tuottaisimme ja päädyimme yhdessä ajatukseen, että tekisimme oppaan varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä äideille. Esittelimme idean yhteyshenkilöllemme Oulunkaaren kuntayhtymän neuvolapalveluiden esimiehelle, Anne Leppälä-Hastille joka kiinnostui ideasta.

9.10.2016 Opinnäytetyön suunnitelman työstäminen sekä lähteiden ja kirjallisuuden etsiminen. Annen kanssa keskustelimme aiheen rajauksesta ja päädyimme, että muutamme oppaan kohteeksi äidin sijaan vanhemmat.

23.10.2016 Opinnäytetyön suunnitelman esittäminen ILinc-luennolla. Saimme opettajilta ideoita suunnitelman kehittämiseen.

26.10.2016 Opinnäytetyön suunnitelman työstämistä. Perehdyimme Lapin ammattikorkeakoulun kirjallisiin ohjeistuksiin lähdeviitteiden sekä lähdeluettelon merkinnöistä. Perehdyimme kirjallisuuteen

17.1.2017 Opinnäytetyön toimeksiantosopimuksen allekirjoittaminen. Tapasimme yhdyshenkilömme, Anne Leppälä-Hastin jonka kanssa allekirjoitimme yhteistyösopimuksen. Keskustelimme oppaan rakenteesta, visuaalisesta ulkonäöstä sekä siitä, mitkä asiat oppaassa palvelisivat parhaiten asiakaskuntaa.

23.1.2017 Oppaan työstäminen Annen kanssa sovittujen ajatusten pohjalta. Kirjallisuuden hankkimista sekä tutkimusten etsimistä.

8.3.2017 Oppaan työstämistä ja visuaalisuuden suunnittelua. Mietimme, käytämmekö oppaassa valo- vai piirroskuvia. Päädyimme käyttämään valokuvia.

4.4.2017 Opinnäytetyön suunnitelman hiontaa ja lähteiden tarkistusta sekä liisäämistä.

5.4.2017 Työstimme sekä opinnäytetyön suunnitelmaa, että opasta. Suunnitelimme mihin kohtiin oppaassa lisäämme kuvia ja mihin loruja. Pohdimme myös, mistä hankimme kuvat opasta varten ja päätimme jutella ystävää perheidemme kanssa, kuka haluaisi lähteä meidän kanssa yhteistyöhön.

10.4.2017 Yhdysenkilömme muuttui loppu projektin ajaksi. Yhdysenkilömme on Anne Miettunen.

9/2017 Opinnäytetyön ohjausaika puhelimesta Tarja Lipposen kanssa.

2.10.2017 Kävimme esittelemässä oppaan idean vanhemmille Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilassa lissä. Mukana oli myös yhdysenkilömme Oulunkaaren neuvola palveluiden esimies Anne Miettunen. Saimme vanhemmilta hyviä ideoita ja ajatuksia oppaan lopullisen rakenteen muodostamiseen.

12/2017 Valokuvien otto opasta varten ystävämme perheestämme. Sovimme perheen kanssa, että tehdään vielä kirjallinen sopimus heidän kanssaan kuvien käyttöoikeudesta.

12/2017 Valokuvien liittäminen oppaaseen sekä testi tulostaminen. Opas vaati vielä sivuasetusten tarkastelua, jotta kuvat ja teksti tulevat oikein näkyviin.

10.12.2017 Viimeistellyn suunnitelman lähetys opettajalle.

12.12.2017 Opinnäytetyön suunnitelma hyväksyttiin.

13.12.2017 Oppaan raakaversioon lähetys yhdyshenkilölle. Hänen mielestään opas oli hyvä ja hän lähetti sen edelleen kaikille Oulunkaaren kuntayhtymän terveydenhoitajille luettaviksi. Saadun palautteen mukaan opas oli terveydenhoitajista mukavaa luettavaa, mutta saisi olla hieman pidempi.

14.12.2017 Saadun palautteen perusteella oppaan hiomista jatkettiin. Oppaaseen lisättiin leikkejä ja loruja sekä tekstin fonttia muutettiin helppo lukuisammaksi.

23.1.2018 Viimeistellyn oppaan lähetys yhdyshenkilölle, joka hyväksyi sen. Sovittiin, että hän välittää oppaan vielä kaikille Oulunkaaren kuntayhtymän terveydenhoitajille ja pyytäisi heiltä kirjallisen palautteen oppaasta.

19.2.2018 Yhdyshenkilön kanssa sovittiin, että valmis opas esiteltäisiin 5.3.2018 vanhemmille Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilassa.

23.2.2018 Käyttöoikeussopimuksen allekirjoitus valokuvien käyttämisestä oppaassa.

28.2.2018 Oppaan sivu- ja tulostusasetuksia säädettiin sekä muita hienosäätöjä tulostusta varten tulevaan esitykseen MLL perhekahvilaan.

5.3.2018 Valmis opas esiteltiin vanhemmille Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilassa. Opasta muokattiin saadun palautteen mukaan. Työstettiin projektiraporttia.

11.3.2018 Projekti päättyi

28.3.2018 Opinnäytetyönohjausaika Tarja Lipposen kanssa Skypea kautta.

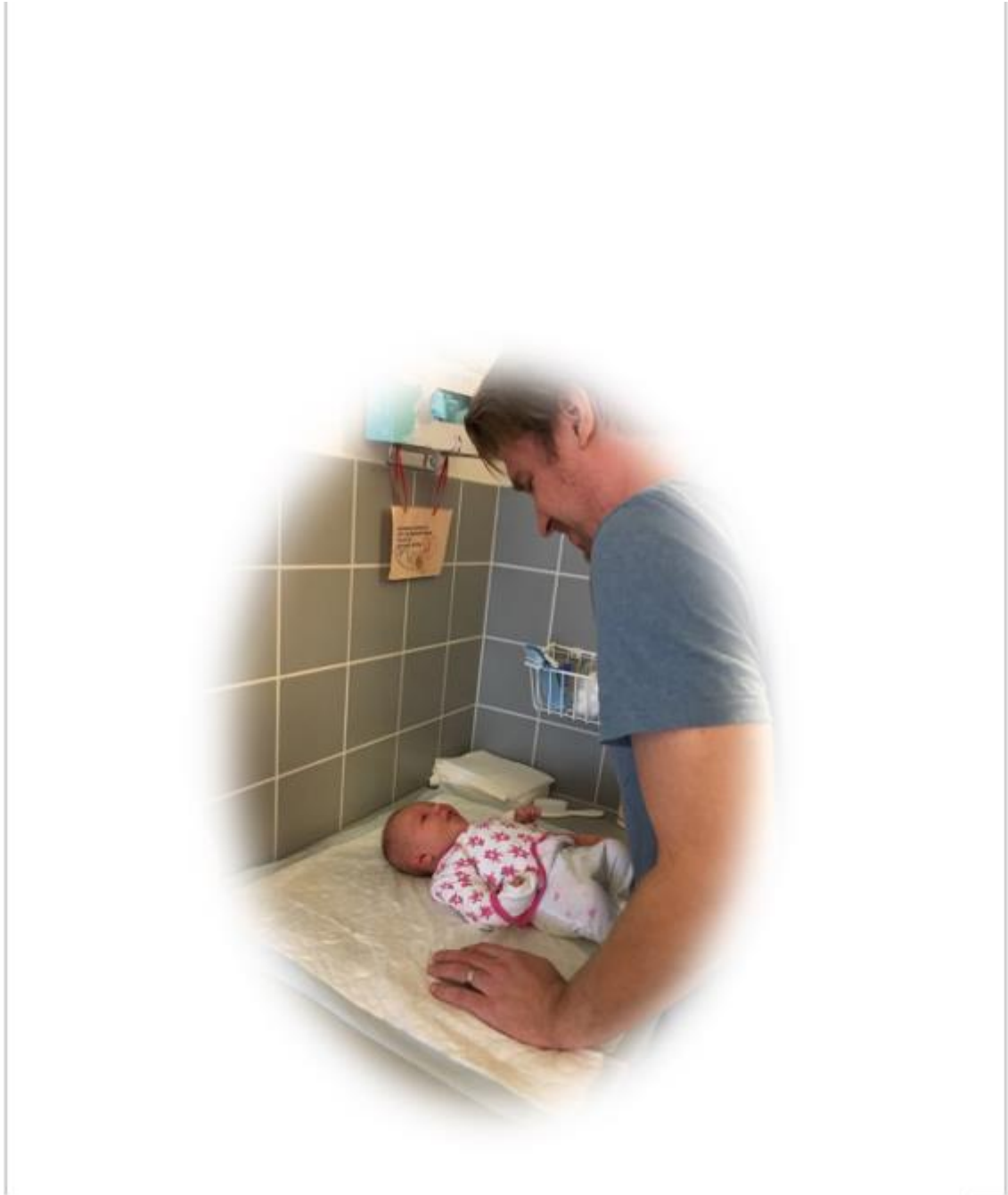
6.4.2018 Opinnäytetyön ohjaus Tarja Lipposen kanssa sähköpostin välityksellä.

6.4.2018 Opinnäytetyö valmistui

Ole suojana suuri puu, jotta pienellä juuret vahvistuu

Opas vanhemmille varhaisen vuorovaikutuksen
merkityksestä

Sisällysluettelo

- ♥ Vanhemmille
- ♥ Mitä on varhainen vuorovaikutus?
- ♥ Kuinka tämä vaikuttaa lapsen mielen hyvinvointiin?
- ♥ Mitä ovat kiintymyssuhteet?
- ♥ Mitä sitten on riittävän hyvä vuorovaikutus?
- ♥ Lapsen sanoin: Saan riittävän hyvää vuorovaikutusta kun..
- ♥ Leikitään yhdessä!
- ♥ Haluatko aiheesta lisätietoa?

Vanhemmille

Olemme koonneet tähän opaskirjaan ajankohtaista tietoa ja käytännönläheisiä vinkkejä varhaiseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Lisäksi oppaassa kerrotaan varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä lapsen mielen hyvinvointiin, kiintymyssuhteesta ja kiintymyssuhdemalleista. Toivomme, että opaskirja antaa teille vanhemmille uutta pohdittavaa, omaa ajattelua tukevaa tietoa ja eväitä toimivaan arkeen. Tämä opaskirja annetaan neuvolakäynnin yhteydessä.

Terveisin, sairaanhoitajaopiskelijat

Susanna Koski & Jenna Salmela

LAPIN AMK 2018

Mitä on varhainen vuorovaikutus?

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan lapsen ja vanhempien yhdessä tekemistä ja olemista jo heti syntymästä alkaen. Lapsi kykenee ympäristönsä tutkimiseen, kuten leikkimään ja oppimaan uutta, kun hänellä on riittävä perusturva. Tämä heijastuu myöhempisiin ihmissuhteisiin ja luo pohjaa hyvän itsetunnon, minäkuvan ja empatiakyvyn kehittymiselle.

Kuinka tämä vaikuttaa lapsen mielen hyvinvointiin?

Lapsen ja vanhempien vuorovaikutus sekä heidän väliset kiintymyssuhteet ovat yhteydessä lapsen aivojen kehitykseen. Lapsen myönteiset ja varhaiset vuorovaikutuskokemukset tuottavat monipuolisesti kehittyneet ja terveet aivot.

Lapsen ja hänen vanhempansa varhaiseen vuorovaikutukseen liittyy kiintymyssuhde, joka on lapsen kognitiivisen, sosiaalisen ja tunne-elämän kehityksen perusta joka muotoutuu ja vahvistuu arjen touhuissa.

Mitä on kiintymyssuhde?

Kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen ja vanhemman välistä tunnesuhdetta, joka syntyy ensimmäisten elinvuosien aikana.

Perusta luodaan vauvavuotena ja suhde kehittyy vähitellen arkisissa tilanteissa.

Ensimmäisen vuoden aikana vauva harjoittelee perustunteiden (ilo, suru, pelko, suuttumus ja hämmennys) tunnistamista ja ilmaisemista. Vanhemman reaktiot vaikuttavat siihen, miten hän alkaa työstää perustunteita ja sallia niitä itselleen. Kun lapsi kokee olevansa turvassa, oppii hän viestimään tunteistaan. Tällöin lapsi olettaa, että tarpeita ja tunteita kannattaa tuoda esille koska niitä ymmärretään. Lapsi kokee itsensä rakastetuksi ja luottaa siihen, että vanhempi on tarpeen mukaan läsnä.

Mitä sitten on riittävän hyvä vuorovaikutus?

- ♥ Lapsen ollessa sylissäsi, hae ja ylläpidä katsekontaktia
- ♥ Osoita lapsellesi mielihyvää vuorovaikutuksesta hymyillä ja ilmeillä
- ♥ Puhu, höpöttele ja hassuttele lapsellesi. Tätä kutsutaan vuorovaikutuspuheeksi
- ♥ Pidä lastasi itseäsi lähellä, sekä käsittele lempeästi, jotta lapsi kokee turvallisuutta
- ♥ Vastaa lapsesi vuorovaikutusaloitteisiin katseilla, ilmeillä, kosketuksella ja äänellä
- ♥ Lapsen tarpeiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen oikea-aikaisesti on tärkeää, ettei lapsi esimerkiksi joudu odottamaan ruokaa tai lohdutusta liian pitkään

- ♥ Vanhempien yksittäiset ja tahattomat väärinymmärrykset, eivät haittaa vauvan kehitystä, vaan edistävät sitä vauvan joutuessa kehittämään tapojaan tehdä itseään ymmärretyksi
- ♥ Sinun ja lapsesi vuorovaikutus sisältää sekä myönteisiä, että kielteisiä tunteita tarpeen mukaan, esimerkiksi hetkellistä ärtymystä silloin, kun lapsi ei toimi toivotulla tavalla.
- ♥ Antamasi kielteiset tunnereaktiot ovat suhteessa lapsen ikään ja toimintakykyyn. Tunnevuorovaikutus on kuitenkin suurimmaksi osaksi myönteistä.
- ♥ Lapsesi haluaa, että suhtaudut häneen hyväksyvästi ja lämpimästi
- ♥ Lapsesi haluaa, että suhtaudut häneen myötätuntoisesti ja asetat tarvittaessa omat välittömät tarpeet syrjään.

Lapsen sanoin:

Saan riittävän hyvää vuorovaikutusta, kun...

- ♥ Ilmaisen sinulle tunteitani kasvojen ilmeiden vaihteluina, ääntelen, elehdin raajoillani, haen sinun katsettasi ja vastaan katsekontaktiisi
- ♥ Vastaan sinun ilmaisemiin tunteisiin jakamalla omat tunteeni kanssasi, esimerkiksi ilahtamalla sinun iloisuudestasi sekä tyyntymään sinun lohduttaessa minua.

*" Vanhemmat hyvät
ymmärtäkäähän, voi
pienäkin joskus ottaa
päähän. Voi lastakin
väsyttää päivän työ ja
häneltäkin huonosti mennä
yö. Voi raivari tulla ja palaa
roppu, kun aina on kamala
hoppu."*

" Ei murheet ole vain isojen alaa, voi pikkuiseltakin pinna palaa. Voi harmeja sattua aamusta asti, niin että keljuttaa kamalasti. Voi äiti huutaa ja ymmärtää väärin, voi isäkin siepata ylen määrin. Voi päivä mennä pipariksi, niin että on pantava ranttaliksi siis : koettakaa ottaa lapsenne lukuun, kun kuulutte samaan heimoon ja sukuun. Ei aina paista ja ole kesä, eikä kotikaan ole vain kilttien pesä. Jos paha päivä on sulla ja mulla niin annetaan kiukkujen tulla. Niin ei aina vallitse riita ja känä ja pysytään muutenkin terveempänä."

Leikitään yhdessä!

Vuorovaikutuksen keinoja

Hyvän varhaisen vuorovaikutuksen tunnusmerkkejä on se, että vanhempi on riittävän herkkä lapsensa viesteille. Tulkitsee niitä pääsääntöisesti oikein ja vastaa niihin johdonmukaisesti.

Kahden ensimmäisen ikävuoden aikana lapsen aivot kasvavat sekä kehittyvät nopeammin, kuin koskaan myöhemmin. Leikki on lapselle tapa tutkia ja ymmärtää hänen paikkaansa maailmassa sekä fyysisellä, että emotionaalisella tasolla.

Heitto ja koppi

Päätään ja asentoon hallitsevaa vauvaa voi hyppyttää varovasti. Jos näyttää siltä, että ilmalento pelottaa vauvaa, lopeta leikki. Voit kokeilla vauvan sietokykyä lennättämällä hän hiukan pitäen kokoajan kiinni.

Kierrän, kierrän kaupunkia

Hoetaan runoa ja tehdään
liikkeet:

"Kierrän, kierrän kaupunkia" –
Kierretään sormella lapsen
kasvoja.

"Katson ikkunasta" – Viedään
sormi toisen silmän alle.

"Katson akkunasta" –
Siirretään sormi toisen silmän
alle.

"Astun alas portaita" – Sormi
siirtyy nenänvartta pitkin
nenänpäähän.

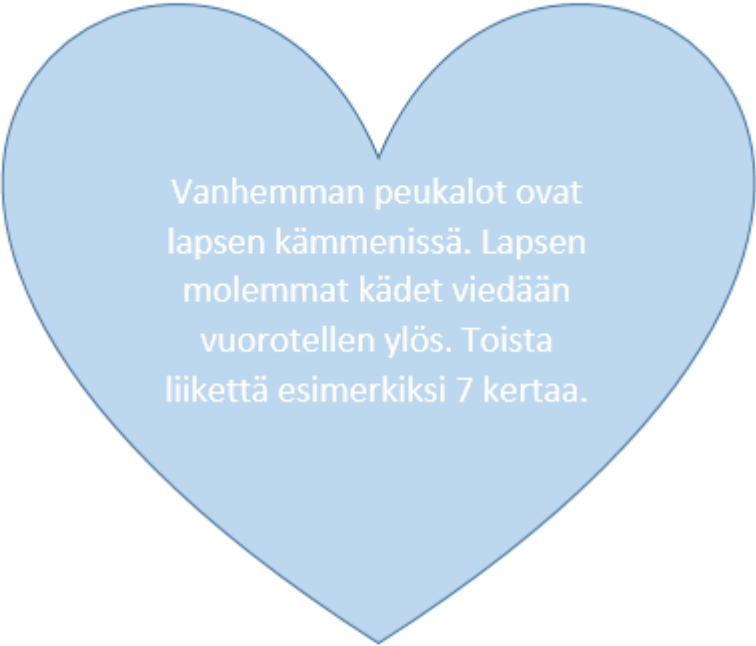
"Pirisytän kelloa" – Painetaan
nenänpäästä.

"Pyyhin jalat" – Pyyhitään
sormella leukaa.

"Astun sisään" – Lapsen suu
aukeaa ja sormi "astuu"
suhun.

"Istun tuoliin" – Sormi asettuu
alahampaan päälle
"istumaan".

Ylös - Alas

Vanhemman peukalot ovat lapsen kämmenissä. Lapsen molemmat kädet viedään vuorotellen ylös. Toista liikettä esimerkiksi 7 kertaa.

Perhosen siivin

Vanhemman peukalot ovat lapsen kämmenissä.
Lapsen kädet viedään alhaalta kyljistä sivukautta
alustaa pitkin ylös, pään yläpuolelle ja tuodaan
yläkautta ilmassa takaisin kylkiin.

Haluatko aiheesta lisätietoa?

Voit pyytää apua ja vinkkejä sekä saada lisätietoa omalta terveydenhoitajaltasi. Osoitteesta www.oulunkaari.com -
> Terveyspalvelut-> Neuvolat ja kouluterveys->
Lastenneuvola, löydät oman terveydenhoitajasi yhteystiedot.

Hyödyllisiä linkkejä:

- ♥ www.mll.fi → vanhemmille → Tietoa lapsiperheen elämästä → Vanhemmuus ja kasvatus → Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus
- ♥ www.mll.fi → vanhemmille → Tietoa lapsiperheen elämästä → Vanhemmuus ja kasvatus → Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus → Vanhemman kiintymyssuhde
- ♥ www.leikkipäivä.fi

LAPIN AMK⁷
Lapland University of Applied Sciences

Lastenneuvola käsikirja- varhaista vuorovaikutusta tukeva haastattelun (VaVu) tulkinta ohjeet.

Riittävän hyvä vuorovaikutus vanhempien kannalta

- **Käyttäytymisen tasolla** riittävän hyvän vuorovaikutuksen tunnusmerkkejä vanhempien toiminnassa ovat
 - katsekontaktin hakeminen ja ylläpito vauvan kanssa
 - hymyllä ja ilmeillä osoitettu mielihyvä vuorovaikutuksesta vauvan kanssa
 - puhuminen vauvalle tälle tarkoitettulla normaalia korkeammalla ja sävyn vaihtelua liioittelevalla äänensävyllä (vuorovaikutuspuhe, ns. "motherese")
 - vauvan pitäminen itseä lähellä sekä vauvan lempeä käsittely siten, että vauvan turvallisuus on koko ajan taattu
 - vauvan vuorovaikutusaloitteisiin vastaaminen katseella, ilmeillä, kosketuksella ja äänellä
 - vauvan tarpeiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen oikea-aikaisesti siten, että vauva ei joudu odottamaan liian pitkään
 - vanhempien yksittäiset ja tahattomat väärinymmärrykset eivät haittaa vauvan kehitystä, vaan edistävät sitä vauvan joutuessa kehittämään tapojaan tehdä itseään ymmärretyksi
- **Tunnevuorovaikutuksen tasolla**
 - vauvan ja vanhempien tunnevuorovaikutus on voittopuolisesti myönteistä tai neutraalia
 - vuorovaikutus sisältää sekä myönteisiä että kielteisiä tunteita tarpeen mukaan, esimerkiksi hetkellistä ärtymystä silloin, kun vauva ei toimi toivotulla tavalla
 - kielteiset tunnereaktiot ovat suhteessa lapsen ikään ja toimintakykyyn, eivätkä ne saa johtaa vauvaa vahingoittavaan toimintaan
- **Psykologisella tasolla** vauvan kannalta hyvässä vuorovaikutuksessa vanhempien toiminnassa ja ajatuksissa ilmenee
 - hyväksyvä ja lämmin suhtautuminen vauvaan

- kyky asettaa omat, välittömät tarpeet tarvittaessa syrjään
- kyky asettua myötätuntoisesti vauvan asemaan (ns. reflektiivinen funktio)
- vauvan tunteiden ymmärtäminen useimmiten oikein ja niihin vastaaminen asianmukaisesti tilanteen mukaan

Riittävän hyvä vuorovaikutus vauvan kannalta

- Vauvan kannalta riittävän hyvä vanhempi-vauva vuorovaikutus tarkoittaa, että
 - hänen fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tarpeensa tulevat riittävästi ymmärretyiksi
 - vauvan tarpeisiin vastataan siten, ettei hän joudu kestämään liian pitkäkestoisia (esim. odottamaan ruokaa tai lohdutusta liian kauan) tai voimakkaita (esim. pahoinpitely) kielteisiä kokemuksia tai tunteita
- **Käyttäytymisen tasolla** vauva ilmaisee tunteitaan kasvojensa ilmeiden vaihtelulla, äänтелеe, elehtii raajoillaan, hakee vanhemman katsetta ja vastaa vanhemman katsekontaktiin.
- **Tunneilmaisun tasolla** vauva pystyy vastaamaan vanhemman ilmaiseisiin tunteisiin, jakamaan omia tunteitaan vanhemman kanssa sekä hyötymään vanhemman tarjoamasta tunteiden soinnuttamisesta
 - tyyntymään lohdutettaessa
 - ilahtumaan vanhemman iloisuudesta
 - vakavoitumaan vanhemman rajatessa vauvan toimintaa
- **Psykologista tasoa** voidaan pienen vauvan kohdalla arvioida ainoastaan epäsuorasti hänen reaktioitaan havainnoimalla.
- Nyrkkisääntönä voidaan sanoa, että hyvä vanhemman ja vauvan välinen vuorovaikutus näyttää ja tuntuu tarkkailijasta hyvältä.

Riittämätön vuorovaikutus vanhempien kannalta

- Vuorovaikutuksen ollessa määrältään riittämätön vauvan kanssa ei olla ajallisesti riittävästi hänen sosiaalisten ja psyykkisten tarpeidensa turvaamiseksi, vaikka fyysisistä tarpeista huolehdittaisiinkin.

- vanhempi voi kuvata vauvan viihtyvän tunteja joko yksin omassa sängyssään tai lattialla tai istuimessa television edessä
- vanhemmat voivat jättää vauvan fyysisesti yksin, jolloin kyseessä on heitteillejätö
- Vuorovaikutuksen ollessa laadultaan riittämätön vanhempi toimii vauvan kanssa siten, että vauvan fyysiset, psyykkiset tai sosiaaliset tarpeet eivät riittävästi toteudu.
 - ruuan, puhtauden tai levon riittävyyden laiminlyönti
 - tunnevuorovaikutuksen latteus tai vinoutuminen voittopuolisesti kielteiseksi
 - puutteellinen seurustelu vauvan kanssa (ei puhuta lainkaan, ei oteta katsekontaktia, ei pidetä sylissä)
- **Käyttäytymisen tasolla** vanhemman toiminnassa huolestuttavia merkkejä ovat
 - vähäinen katsekontaktin hakeminen vauvan kanssa
 - vähentynyt tai puuttuva vuorovaikutuspuhe
 - vähentynyt mielihyvä vauvan kanssa seurustelusta
 - vauvan välinpitämätön, konemainen, torjuva tai vihamielinen käsittely
- **Tunneilmaisuu** voi riittämättömässä vuorovaikutuksessa olla vanhemman puolelta
 - latteaa tai ilotonta
 - pelon tai ahdistuneisuuden sävyttämää
 - äkillisesti myönteisestä tunteesta ärtymykseksi tai kiukuksi vaihtuvaa
- **Psykologisella tasolla** vanhemman avoimesti ilmaisema vihan tunne, kielteiset ajatukset vauvasta ja vihamielinen vauvan käsittely ovat erityisen huolestuttavia merkkejä ja kertovat vanhemman ja vauvan välisen vuorovaikutuksen vakavammasta häiriintymisestä.
 - uupunut vanhempi voi esim. tulkita vauvan nälkä itkun väärin ajatellen vauvan vain kiusaavan häntä ja estävän häntä lepäämästä

Riittämätön vuorovaikutus vauvan kannalta

- Vuorovaikutuksen pitkäaikaisesta puutteellisuudesta kertoo parhaiten vauvan käytös.
 - haluttomuus tai kyvyttömyys hakea tai ylläpitää katsekontaktia
 - kasvojen ilmeiden vaihtelun väheneminen tai häviäminen
 - ääntelyn ja liikehdinnän vähäisyys
 - hidas reagointi ärsykeille
 - ärtyneisyys ja tyytymättömyys
 - ongelmat nukkumisessa ja syömisessä
- Mitä passiivisempi ja kontaktihaluttomampi vauva on, sitä huolestuttavampi hänen tilanteensa on.